

УДК 378.09:338.43

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ АПК

Федорина Т.П.¹,

¹ к.п.н., доцент кафедри загальнотехнічних дисциплін Ніжинського агротехнічного інституту, fedoryna@gmail.com

У статті висвітлено сучасні напрямки професійної підготовки фахівців аграрної галузі, необхідність створення нової системи інформаційного забезпечення професійної підготовки, важливість міжнародного досвіду та співробітництва.

Ключові слова: професійна підготовка фахівців, університетські центри, Європейський освітній простір, міжнародна співпраця, післядипломна освіта, дистанційна форма навчання.

В статье отражены современные направления профессиональной подготовки специалистов аграрной отрасли, создания новой системы информационного обеспечения профессиональной подготовки, важность международного опыта и сотрудничества.

Ключевые слова: профессиональная подготовка специалистов, университетские центры, Европейское образовательное пространство, международное сотрудничество, последипломное образование, дистанционная форма обучения.

Modern directions of professional preparation of specialists of agrarian industry, creation of the new system of the informative providing of professional preparation of specialists, importance of international experience and collaboration, are reflected in the article.

Keywords: professional preparation of specialists, university centers, European educational space, international cooperation, post graduate education, controlled from distance form of studies.

Постановка проблеми. Розвиток сільськогосподарського виробництва не можна уявити без забезпечення його кваліфікованими фахівцями. Адже від рівня кваліфікації, від вдалого підбору кадрів залежить майбутнє аграрної галузі. Як відомо, організація системи навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів має надзвичайно важливе значення для всіх галузей агропромислового

комплексу. Тому правильний вибір напрямків професійної підготовки і перепідготовки кваліфікованих спеціалістів для аграрного сектора є одним із актуальних завдань сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Соціально-економічні трансформації в Україні привели до потреби у модернізації професійної підготовки фахівців аграрної галузі, яка відповідала б актуальним вимогам як професійної, так і суспільної діяльності. Як зазначається у нормативно-правових документах, сучасний стан економіки країни потребує створення нової системи інноваційного розвитку аграрної галузі економіки "аграрна освіта – аграрна наука – аграрне виробництво" [7].

Як зазначається Колегією Міністерства аграрної політики України, проведена робота з оптимізації мережі аграрних вищих навчальних закладів шляхом [7]: створення регіональних університетських центрів; запровадження ступеневої освіти, удосконалення змісту, методів і форм навчання; запровадження комп'ютеризації навчального процесу; покращення практичної підготовки студентів – створені і ефективно функціонують регіональні навчально-практичні центри; організації підвищення кваліфікації науково-педагогічних та педагогічних працівників; створення бази даних та підписання угод щодо організації і проведення виробничої практики студентів на сучасних сільськогосподарських підприємствах; здійснення заходів із забезпечення працевлаштування та закріплення випускників на виробництві; створення сучасного комплексу методичного забезпечення в розрізі спеціальностей та професій.

Важливого значення набувають дослідження тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі різних країн світу, а також вивчення та впровадження досвіду аграрної освіти країн Європейського Союзу.

Якщо говорити про досвід країн ЄС, то важливим є здійснення комплексу заходів, що забезпечують ефективність професійної підготовки фахівців аграрної галузі в інтегрованому міжнародному освітньому просторі. Це стосується, насамперед, удосконалення нормативно-правової бази професійної підготовки фахівців аграрної галузі; посилення інтеграції професійної підготовки фахівців аграрної галузі з наукою і виробничим потенціалом; змін у завданнях професійної підготовки фахівців аграрної галузі; оновлення навчальних програм; впровадження дистанційної форми навчання;

підвищення рівня індивідуалізації професійної підготовки фахівців аграрної галузі засобами сучасних інформаційних технологій [8] .

Нормативно-правовою базою професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні є: Закон України «Про освіту» (1996), Закон України «Про професійно-технічну освіту» (1998), Закон України «Про вищу освіту» (2002), Закон України «Про вищу освіту» (2014), а також Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) (1993), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Концепція організації підготовки магістрів (2010), Положення «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011), Указ Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013)[8].

Мета дослідження. Одним із основних критеріїв якості професійної підготовки фахівців є знання та уміння фахівців, що визначає їх конкурентоспроможність і працевлаштування у міжнародному економічному просторі. Тому важливим питанням є створення потужних університетських центрів за галузево-територіальним принципом, інтеграція до світового науково-освітнього простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна підготовка фахівців аграрної галузі зазнає подальших змін у зв'язку з світовою економічною кризою, загальним дефіцитом якісних продуктів харчування і необхідністю професійної підготовки молоді з сільської місцевості. З'являються нові, нетрадиційні форми їхньої професійної підготовки: розширення знань, дистанційне навчання, університети третього віку, бізнес школи, внутрішньофірмове навчання, служби дорадництва тощо.

Невід'ємною складовою діяльності аграрних вищих навчальних закладів є проведення наукових досліджень. З цією метою в структурі вищих навчальних закладів функціонують 14 науково-дослідних інститутів та 67 проблемних лабораторій, створені понад 350 кафедр на виробництві, інформаційно-консультативні служби для сільськогосподарських товаровиробників. Практичне навчання студентів та виконання науково-дослідних робіт здійснюється у 86 навчально-дослідних господарствах та інших виробничих підрозділах, що мають у користуванні понад 125 тис. га землі [9] .

Виходячи з умов Болонської угоди, перспективи розвитку має вищий навчальний заклад, до складу якого входять науково-дослідні інститути, коледжі, навчально-дослідні господарства та інші

структурні підрозділи. Саме тому сьогодні в Україні відбувається формування університетських центрів за галузевим принципом. Центри, які створені на базі аграрних вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації дозволяють [9, с. 8]: підвищити ефективність реалізації ступеневої підготовки; проводити спільні науково-дослідні роботи, забезпечувати підготовку наукових кадрів; ефективно використовувати матеріально-технічну базу вищих навчальних закладів і навчально-дослідних інститутів.

Враховуючи євроінтеграційні тенденції розвитку України, наміри щодо приєднання до європейського простору вищої освіти, соціальну значущість забезпечення якості та ефективності вітчизняної системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі, необхідно враховувати свій досвід з вмілим поєднанням досвіду європейських країн.

Формування мережі потужних університетських центрів за галузево-територіальним принципом, особливо з урахуванням інтеграційних процесів щодо входження України до Європейського освітнього простору, на думку М.П. Хоменка та О.М. Ткачука [9, с. 9], є пріоритетним напрямом професійної підготовки фахівців аграрної галузі.

З метою підвищення якості професійної підготовки фахівців аграрної галузі та наближення вітчизняного змісту підготовки кадрів для галузі до європейських та світових стандартів аграрні університети впроваджують кредитно-модульну систему, яку започаткувало Міносвіти і науки в межах проекту приєднання України до Болонської декларації [1].

Важливим елементом професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні є система післядипломної освіти. Тому в Україні щорічно проходять перепідготовку та підвищують кваліфікацію понад 50 тис. державних службовців, керівників підприємств, спеціалістів господарств АПК різних форм власності, викладачів аграрних вищих навчальних закладів [3].

Однією з тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі є розширення міжнародної діяльності. Усвідомлюючи роль міжнародної співпраці та необхідність широкої інтеграції до світового науково-освітнього простору, здійснено комплекс заходів, які забезпечують просування національної системи освіти до інтегрованого міжнародного освітнього простору. Так, цільова програма формування кадрового потенціалу в сільськогосподарському

виробництві на 2005 – 2009 рр. передбачає проведення роботи з організації практики студентів за кордоном [4].

Аграрні ВНЗ співпрацюють із закордонними навчальними закладами та науковими установами, що дає можливість українським студентам проходити стажування в провідних університетах країн ЄС (Бельгія, Болгарія, Великобританія, Данія, Німеччина, Польща, Швеція, Франція) та інших країнах світу, а також навчати в Україні іноземних студентів.

Варто зазначити, що більшість аграрних університетів України є членами Всесвітнього консорціуму закладів та установ аграрної освіти та науки. Це дає змогу ефективно використовувати досвід країн ЄС у професійній підготовці фахівців аграрної галузі в Україні.

Серед заходів, що стосуються адаптації системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі України та удосконалення підготовки кадрів для агропромислового комплексу, які розроблені Мінагрополітики з метою її адаптації до тих, які існують в країнах ЄС, можна виділити такі [6; 7]: реформування мережі аграрних вищих навчальних закладів шляхом створення регіональних університетських центрів; підготовка методичних розробок щодо удосконалення змісту підготовки фахівців аграрного профілю у відповідності до вимог Болонської угоди та сучасного сільськогосподарського виробництва; створення комплексів навчально-методичного та дидактичного забезпечення навчальних дисциплін для дистанційної форми навчання студентів, використовуючи інноваційні підходи; узагальнення пропозицій аграрних ВНЗ та затвердження Плану стажування науково-педагогічних працівників аграрних навчальних закладів за кордоном, включаючи короткострокові семінари. Забезпечення моніторингу виконання плану стажування; посилення партнерських зв'язків з провідними підприємствами галузі та з роботодавцями шляхом укладання двосторонніх угод, залучення їх до формування змісту освіти, проведення практики студентів, стажування викладачів; розробка приблизних навчальних планів для здійснення ступеневої підготовки фахівців "молодший спеціаліст" "бакалавр" зі скороченим терміном навчання; забезпечення стажування науково-педагогічних та педагогічних працівників з професійно-орієнтованих дисциплін на базі провідних сільськогосподарських підприємств та провідних навчальних закладів країн-учасниць Болонського процесу; внесення зміни до методичних рекомендацій щодо визначення потреби в кадрах

з вищої освітою для сільськогосподарського виробництва з урахуванням інформації служби зайнятості населення щодо стану безробіття та наявності вакансій.

Характерною особливістю професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні є розширення переліку напрямів підготовки спеціалістів, оновлення номенклатури спеціальностей. Нові форми господарювання у сільській місцевості, вимоги ринку праці щодо багатофункціональності фахівця викликала потребу у зміні назв ряду спеціальностей сільськогосподарського профілю, формування нових моделей підготовки спеціалістів відповідних спеціальностей, наповнюваності змісту освітньо-професійних програм та освітньо-професійних характеристик. Перспективними напрямами професійної підготовки фахівців є використання природних ресурсів і проблеми їх відновлення, альтернативні джерела енергетики, виробництво продукції та первинна її переробка, підприємницька діяльність, зелений туризм, сервісне обслуговування.

Актуальним залишається питання забезпечення навчального процесу новим поколінням креативної навчально-методичної літератури [9, с. 6]. Як зазначають вітчизняні дослідники, збільшення часу у навчальних планах підготовки фахівців аграрної галузі на самостійну роботу та орієнтація сучасної освіти на самостійно-мотиваційне опанування студентами знань під консультативним керівництвом викладача потребує спрямування роботи на створення багатовекторного методичного забезпечення, зорієнтованого не лише на викладача, а перш за все, на студента [9, с. 6].

Важливим компонентом розвитку професійної підготовки фахівців аграрної галузі є стажування викладачів безпосередньо на виробництві. Головними напрямами стажування викладачів є: маркетинг і менеджмент, механізація, кормовиробництво, селекція, утримання сільськогосподарських тварин, годівля сільськогосподарських тварин, технологія виробництва і переробки молока та інші [9, с. 8].

Одним з елементів розвитку професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні є використання досвіду країн ЄС щодо впровадження дистанційних форм навчання. Національною програмою «Освіта. Україна XXI сторіччя» [5], передбачено забезпечення розвитку професійної підготовки фахівців на основі нових прогресивних концепцій, запровадження у навчально-виховний процес новітніх педагогічних технологій та науково-методичних

досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення професійної підготовки фахівців, входження України у трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації.

Висновки. Врахування сучасних напрямків професійної підготовки фахівців аграрної галузі дає можливість: розширити доступ до всіх рівнів освіти, реалізувати можливість її одержання великою кількістю молодих людей, водночас і тих, хто не може навчатись у ВНЗ за традиційними формами внаслідок браку фінансових або фізичних можливостей, професійної зайнятості, віддаленості від великих міст, престижних навчальних закладів тощо; оновити зміст навчання та методи викладання дисциплін і поширення знань; реалізувати систему безперервної освіти упродовж життя (довузівську, вищу, післядипломну); індивідуалізувати навчання.

Список використаних джерел:

1. Болонська декларація та основні документи щодо втілення її принципів [Електронний ресурс] // Сайт Сумського обласного комітету молодіжних організацій. — Режим доступу: http://www.molod.sumy.ua/korysna-informatsiia/bolonskyi_protses/item/85-bolonska-deklaracziya.html
2. Кравченко С. М. Кредитно-модульна система організації навчального процесу як засіб підвищення якості вищої освіти / С. М. Кравченко // Наука і методика. — 2004. — № 2. — С. 7—12.
3. Наказ № 217 від 27.03.07 про розвиток системи аграрної освіти та удосконалення підготовки кадрів для агропромислового комплексу [Електронний ресурс] // МЕГА-НаУ : професійна юридична система. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>.
4. Наказ «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (Затверджено наказом Міністерства освіти України від 8.04.93 № 93 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти від 20.12.94 № 351) [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті: суспільна потреба та проблеми формування / [В. П. Андрущенко] // Наук. зап. КІТЕП. Псих.-пед. пробл. удоскон. проф. підготов. фахівців сфери туризму в умовах неперервн. освіти. — 2001. — № 1. — С. 9—15.

6. Принципи та шляхи інтеграції вищих навчальних закладів Міністерства аграрної політики України в Європейський простір вищої освіти : науково-методичні матеріали / за ред. С. М. Кравченка. — К.: Аграрна освіта, 2006. — 35 с.

7. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування і розвитку аграрної освіти та науки на період до 2015 року [Електронний ресурс] // Освіта.ua : [сайт]. — Режим доступу: <http://www.osvita.ua>.

8. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу : монографія / С. Г. Заскалета ; за ред. С. О. Сисоевої. — Миколаїв : Іліон, 2013. — 500 с.

9. Хоменко М. П. Стан і прогностичні тенденції розвитку аграрної освіти в умовах модернізації вищої освіти та сучасних вимог ринку праці / М. П. Хоменко, О. М. Ткачук // Проблеми освіти : наук. зб. — К. : Інститут інноваційних технологій й змісту освіти МОН України, 2007. — Вип. 53. — 132 с.